

Реформа енергетики¹

1. Завдання реформи та основні досягнення у 2014–2018 рр.

Завдання, які стояли перед Україною в енергетичному секторі, були стратегічними та багатшаровими: прозорість, підзвітність, конкуренція, безпека тощо. Одним з ключових здобутків цього часу стало прийняття цілого комплексу законодавства та підзаконних актів відповідно до європейських зобов'язань України. Водночас країна впритул наблизилася до необхідності втілення змін на практиці, що стане тестом як для нових законодавчих умов, так і для наявного сектору.

Енергетична незалежність від Росії

Україна повністю змінила підхід до імпорту газу. Країна спочатку скоротила, а з 2016 року² повністю відмовилася від постачань з Росії. У 2018 році Україна купувала газ у 18 європейських постачальників, жоден з яких не мав більше ніж 30% від обсягу постачань³. Україна також скоротила споживання та прагне наростити власний видобуток газу. Крім того, держава почала стимулювати перехід на альтернативні види палива, надаючи «теплі кредити» та встановлюючи тарифи на тепло з альтернативних джерел на рівні 90% від вартості такого тепла на газі.

Становлення енергетичних ринків

Закон про ринок природного газу прийнятий у 2015 році. Від 1 квітня 2015 року всі ціни на енергоносії для побутових споживачів збільшилися в рази, наблизившись до ринкового рівня. Це збільшило навантаження на споживачів, проте дозволило змінити підходи до субсидування у секторі, зокрема, відмовитися від перехресного субсидування на користь цільової підтримки. Заразом запровадження формульного підходу до розрахунку ціни для побутових споживачів потребує більшої незалежності та усталеності.

Закон про ринок електроенергії прийнятий у 2017 році. Відтоді низка підзаконних актів була прийнята та частина досі готується. У 2017 році підписана угода про приєднання до ENTSO-E.

Незалежний енергетичний регулятор

Закон про Національну Комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, прийнятий у 2016 році. Закон посилював можливості Комісії та створював шляхи для незалежності. Під час першого конкурсного набору членів регулятора у 2018 році обрано 5 з 7 членів. Конкурс на інші 2 вакансії наразі заблоковано.

Енергоефективність будівель

Було прийняте ключове законодавство: Закон України «Про енергоефективність будівель», Закон України «Про Фонд енергоефективності», Закон України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», закон про енергосервісні компанії. З 2015 року ОСББ та фізичні особи можуть отримати державну допомогу шляхом отримання кредиту для запровадження енергоефективних заходів (програма «теплих кредитів»).

2. Основні виклики, які виникли під час реалізації реформи

Виклики, з якими стикається Україна під час реалізації реформи, мають як інфраструктурну, так і концептуальну основу. До викликів застарілої інфраструктури додалися питання доступу до ресурсів. Залежність від постачань енергоносіїв з Росії⁴ була використана сусідньою країною як зброя. У 2014 році Україна була відрізана від своїх найбільших запасів вугілля, які залишилися на

Головні автори:

Анна Акерманн, членкиня правління Центру екологічних ініціатив "Екодія", експертка групи РПР "Реформа енергетичного сектору"

Антон Антоненко, Віце-президент, експерт з питань енергетичної політики Dixi Group

² <https://naftogaz-europe.com/article/ua/NaturalGasSupliestoUkraine>

³ <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/2AFFDE2203E7BBA3C22583900050CD59?OpenDocument&year=2019&month=01&nt=Новини&>

⁴ https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/energy_ukr.pdf

окупованих територіях Донбасу. Тривале штучне утримування низьких цін в енергетиці протягом десятиліть призвело до надмірного споживання енергії та забезпечило місце України серед найбільш енергоінтенсивних економік світу. Корупція, непрозорість та закритість, притаманні сектору, давали багато можливостей для тіньових прибутків та схем.

3. Розуміння реформи та очікування громадян від її проведення

Як показують результати опитування, проведеного GFK в рамках проекту USAID «Прозора енергетика» (2018 р.)⁵, лише 12% українців зазначають, що вони повністю поінформовані про енергетику, 50% декларують обізнаність на загальному рівні, а 30% – поінформовані недостатньо.

Ті громадяни, які цікавляться інформацією про енергопостачання, роблять це першочергово задля розуміння, як формуються тарифи, або для того, щоб дізнатися, як можна заощадити на оплаті рахунків. При цьому високі тарифи більшість населення пов'язує із проявами корупції в енергетиці.

Таким чином, головними очікуваннями українців можна назвати економію власних коштів (зокрема, через економію енергоресурсів) та усунення корупції в галузі.

4. Зв'язок з міжнародними програмами співпраці з посиланням на документи

Два основні міжнародні документи для просування реформи – Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, а також Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Крім галузевих напрямків, ці документи фокусуються на таких підходах як прозорість, конкуренція, ефективність тощо. Угода про Асоціацію перелічує директиви та регламенти, зокрема, в секторах газу, електроенергетики, нафти, енергоефективності, довкілля, вимоги яких Україна має виконати та включити у власне законодавство.

Також існує низка галузевих угод, наприклад, українська державна компанія «Укренерго» підписала у 2017 році «Угоду про умови майбутнього об'єднання енергосистем України та Молдови з енергосистемою континентальної Європи». Це має стати початком інтеграції об'єднаної енергосистеми України до системи континентальної Європи.

5. Основні завдання реформи на 2019–2023 рр. та очікувані результати їх втілення

Подальше впровадження реформ в енергетиці має зосередитися на наступних шести принципах:

1. Доступність та енергетична ефективність. Забезпечення споживачів енергетичними ресурсами за доступними цінами, слідуючи принципам захисту вразливих споживачів, енергетичної ефективності та мінімізації негативного впливу на довкілля. Сприяння повному та належному енергообліку. Розвиток систем енергоменеджменту та моніторингу на муніципальному рівні. Забезпечення належної державної підтримки заходів з енергоефективності для населення.
2. Конкурентність енергетичних ринків. Створення конкурентних енергетичних ринків з відкритим доступом нових гравців та інтеграцією із загальноєвропейськими ринками. Для природних монополій необхідно забезпечити ефективне незалежне регулювання. Контроль якості енергетичних ресурсів та послуг.
3. Скасування державних дотацій та субсидій. Утворення цін на енергетичних ринках на основі балансу попиту та пропозиції, із відмовою від державного субсидювання сектору. Запровадження належної монетизації субсидій для населення.
4. Прозорість та відкритість. Забезпечення прозорого функціонування сектору, включно з належним управлінням природними ресурсами, а також належним та комплексним відкриттям даних.
5. Поліпшення координації політики. Забезпечення узгодженості між стратегічними документами та ключовими інституціями галузі. Налагодження ефективної взаємодії та сприяння належному врядуванню між усіма державними інституціями, що відповідальні за

⁵ <http://ua-energy.org/uk/posts/ukraintsiam-ne-vystachaie-znan-pro-enerhetyku-opytuvannia>

розробку та впровадження державної політики в секторі. Інтеграція енергетичних та екологічних стратегій, стимулювання скорочення викидів виробниками енергії. Доступність та стає виконання розроблених державних політик. Забезпечення належного втілення європейського законодавства в усіх секторах енергетики.

6. Енергетична незалежність. Нарощування виробництва енергії з власних енергетичних ресурсів. Розвиток належного діалогу з громадами видобувних регіонів, сприяння соціальному розвитку. Розвиток відновлюваних джерел енергії як пріоритету для генерації. Забезпечення сталого та ефективного використання енергетичної інфраструктури, зокрема газотранспортної системи.